

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

Ljubljanski

ima vsako nedeljo od 20. do 20.20 ure oddajo za zamejske Slovence.

LETNIK V

DUNAJ, V SOBOTO, 11. II. 1950

ŠTEV. 11 (284)

Le socialistična ureditev jamči pravično rešitev narodnega vprašanja

Z II. kongresa Ljudske prosvete Slovenije v Ljubljani

Na kongresu Ljudske prosvete Slovenije je govoril tudi Vlah Ludvik iz Dolnje Lendave v imenu madžarskih manjšinskih društev v Jugoslaviji, ki je prikazal velik napredek kulturnega življenja madžarske manjšine v novi socialistični Jugoslaviji. Po osvoboditvi so se posebno razvile igralske skupine. Ker naprednejših del v madžarščini niso imeli, prevajajo dramska dela jugoslovanskih pisateljev, krajše enodejanke v madžarščini pa pišejo madžarski književniki, ki živijo v Jugoslaviji. Kulturnoprosvetno delo madžarske manjšine v Jugoslaviji postaja vedno bolj načrtno, živahno. Jugoslovanski kulturni delavci so madžarski manjšini vedno v pomoč. Madžarska manjšina uživa popolno enakopravnost, o čemer

prigajajo madžarske žole, ki jih je v okraju 11, in ena gimnazija, nadalje knjige in časopisi v madžarskem jeziku.

Ob koncu je dejal zastopnik madžarske manjšine: Drugod zatiranje narodnih manjšin, v Jugoslaviji skrajna svoboda. To je najboljši odgovor vsem obrekovalcem Titove Jugoslavije!

Govoril je tudi zastopnik italijanske manjšine v Jugoslaviji, ki je prav tako poročal o življenju in delu Italijanov, ki živijo v Jugoslaviji. Poudaril je, da uživa italijanska manjšina v novi socialistični Jugoslaviji res popolno enakopravnost in njeno kulturno delo ljudska oblast bolj pospešuje, kot je bilo to prej v Italiji, posebno pa še bolj, kot je to delala stara Jugoslavija.

ni bilo.

Po vztrajni borbi je slovenski manjšini uspelo, da ji je madžarska vlada dovolila ustanovitev 6 slovenskih šol, na katerih so poučevali Slovenci. Madžarski šovinisti pa so vodili ostro borbo proti slovenskim šolam in po resoluciji informbiroja je prišel ta šovinizem še ostreje do izraza. Slovenske žole so bile vse ukinjene in učitelji so morali pobegniti v Jugoslavijo. Prepovedali so tudi slovensko organizacijo, članke okrajnega odbora te organizacije

so večinoma izključili iz KP, ker niso hoteli podpisati resolucije. Slovensko knjižnico, ki je imela po večini leposlovne in poučne knjige, je madžarska policija zaplenila, prav tako so zaplenili slovenske časopise, ki so prej redno prihajali. Meseca junija lanskega leta so v Porabju aretirali nad 30 najbolj zavednih Slovencev, od katerih jih še danes sedi 8 v budimpeštanskih zaporih. Vse te ljudi so zaprli samo zato, ker so se borili za svoje narodne pravice.

Naša prosveta je napredna borbena prosveta

V imenu koroških Slovencev pa se je udeležil diskusije podpredsednik Slovenske prosvetne zveze, tov. Janko Ogris, ki je dejal:

Tovariši in tovarišice delegati! Ker so tukaj zbrani zastopniki vsega slovenskega naroda in s tem pred vsem svetom dokumentirajo svojo kulturno skupnost, smatram za potrebno, da tudi v imenu koroških Slovencev posežem v diskusijo in vam na kratko slikam naš kulturni položaj.

Slišali smo tukaj, kakšno svobodo uživajo v novi Jugoslaviji narodne manjšine in kako se jim od ljudske oblasti nudijo vse možnosti za njihov čim uspešnejši kulturni in gospodarski razvoj. Za nas, ki se že stoletje borimo za najosnovnejše narodne pravice, je to ponosna ugotovitev, da je le v socialistični ureditvi dana garancija za dokončno rešitev narodnega in manjšinskega vprašanja.

Ta ugotovitev pa je za nas tem važnejšega pomena, čim bolj so v svetu in tudi pri nas na Koroškem na delu sile, ki bi rade utajile to dejstvo in onemogočile mirno sožitje med narodi.

Mi koroški Slovenci se moramo na žalost tudi še danes boriti za udržitven narodne zavesti proti načrtno privzgojeni hlapčevski miselnosti. Kratko, mi se moramo boriti za enakopravnost na naši domači slovenski zemlji. Da omenim samo nekaj konkretnih primerov te naše borbe! Koroške žole so slej ko prej središča germanizacije, ki na-

šo mladino odtujujejo lastnemu narodu; za naš materinski jezik v javnih uradih ni prostora; našemu zavednemu človeku je v največ primerih zabranjena pot do kruha v javnih službah. Pogoji priti do tega kruha pa je izneverjenje svojemu narodu!

Zato pa je prvenstvena naloga prosvetnega dela na Koroškem narodnoobrambna. To pa je v danih razmerah v bistvu tudi že napredna, borbena prosveta, ki zato nujno odklanja sleherno apolitičnost, ki bi jo gotove plasti za uspavanje našega človeka rade zanesle v naše prosvetno delo. Hkrati pa se jasno zavedamo nujne potrebe po najtesnejši povezanosti z matičnim narodom!

Zato gre naše prosvetno delo za tem, da našemu človeku približamo današnjo slovensko stvarnost. Sredstva za to so nam nove slovenske knjige, oderske predstave in pevski nastopi, ki so manifestacije novega slovenskega življenja, in ne nazadnje naši obiski pri vas v svobodni domovini. Z veseljem zato pozdravljamo zagotovilo tovariša referenta, da boste že poglobili te stike z nami in nam nudili še več podpore v borbi za ohranitev naše slovenske kulture, ki je in more biti le takšna, kakršna se je tako veličastno manifestirala na tem kongresu.

Naj živi II. kongres Ljudske prosvete Slovenije!

Naj živi enotnost kulture vsega slovenskega naroda!

Tako pojmujejo klevetniki nove Jugoslavije enakopravnost narodnih manjšin

K diskusiji se je oglasil tudi tov. Jože Kotež ter v imenu 8000 porabskih Slovencev želel kongresu mnogo uspehov. Ob tej priložnosti je spregovoril o položaju porabskih Slovencev, o njihovih naporih in žrtvah za doseg svojih narodnih pravic, o njihovem gospodarskem in kulturnem stanju. Kljub velikemu raznarodovanju, predvsem madžarizaciji v času Hortyjevega režima in prej, so ohranili porabski Slovenci svojo narodno zavest. Po vojni se je njihov

položaj za nekaj časa izboljšal. V času narodnoosvobodilne borbe je dalo Porabje prve aktiviste, ki so širili v Porabju slovenske časopise in knjige ter se odločno borili za takojšnjo uvedbo slovenskih šol. Zaradi tega so bili često preganjani.

Jeseni 1945 so osnovali prvo slovensko organizacijo. Do informbirojske resolucije je ta organizacija sodelovala s Komunistično partijo Madžarske in ji pomagala, za to pomoč in zvesto delo pa je dobila samo obljube, iskrene pomoči pa

Zmaga pekarskih delavcev

Protestno in stavkovno gibanje avstrijskega delavstva proti neznošnim življenjskim razmeram se vedno bolj zaostrojuje. Delavci in nameščenci vseh panog se odločno borijo za svoje pravice, za zvišanje mezd in plač ter za doklado za premostitev najhujših težkoč, ki se vsled dnevnega naraščanja cen življenjskih potrebščin vedno bolj večajo. Tudi avstrijsko delavstvo je sito obljub in lepih besed, noče se več zadovoljiti z drobtinicami, temveč zahteva dejanja, ki mu bodo omogočila človeka vredno življenje zase in za svoje družine. Nešteto je obratov, v katerih so delavci odločno postavili svoje zahteve, in tudi številni so delavci, ki s stavkanjem hočejo doseči svoje pravice.

Poleg delavcev drugih panog so zadnji tork sklenili stavko tudi delavci pekarn in vseh Avstriji. Že od oktobra lanskega leta so bila v teku pogajanja za povišanje mezd pekarskim delavcem, toda delodajalci nikakor niso hoteli ugoditi njihovim upravičenim zahtevam, čeprav so sami priznali, da so te zahteve upravičene. Izgovarjali so se, da nimajo na razpolago potrebnih denarnih sredstev ter da bi se s tem, če bi ugodili zahtevam delavcev, povišale cene pekarskim izdelkom. Dolgo so verovali delavci lepim besedam delodajalcev, toda enkrat je bilo konec tudi njihovemu potrpljenju in tako so se v tork odločili za stavko,

do katere bi tudi brez dvoma prišlo, če ne bi ministrski svet, ki je na svoji torkovi seji razpravljal tudi o tem perečem vprašanju, uvidel potrebo in bil prišljen, ugoditi zahtevam pekarskih delavcev.

Komaj 24 ur za tem, ko so se pekarski delavci odločili za stavko, so si priborili tudi že svojo pravico. Ministrski svet je bil ob odločnem zadržanju delavcev prisiljen, ugoditi njihovim zahtevam po zvišanju mezd, ki bo pri moških znašala 13 odstotkov, pri ženskah pa 15 odstotkov tedenske plače, katero morajo izplačati od 19. decembra 1949 naprej. Brez dvoma se imajo pekarski delavci zahvaliti za izbojevano zmago edino le svojemu odločnemu zadržanju, le dejstvu, da so se enotni in združeni odločili za stavko z namenom, priboriti si s skrajnim sindikalnim orožjem popolno zmago.

Zmaga pekarskih delavcev v njihovi borbi za boljše življenjske pogoje je brez dvoma velikega pomena za vse protestno in stavkovno gibanje avstrijskega delavstva, ki pa bo v svoji borbi zmagalo samo takrat, če bo enotno in združeno postavilo svoje zahteve, kot so to napravili pekarski delavci. Ponovno so pokazali, da je enotno delavstvo sila, ki je tudi delodajalci ne morejo zlomiti, pa čeprav imajo na svoji strani sedanjo protiljudsko avstrijsko oblast.

Brezposelnost v Avstriji še narašča

Kakor poroča socialno ministrstvo, je bilo 31. januarja 1950 v Avstriji 182.796 javljenih brezposelnih delavcev. Edino v drugi polovici januarja je naraslo število brezposelnih za 17.160 oseb, tako da je postalo samo zadnje štiri mesece 120.000 avstrijskih delavcev brez dela in zaslužka.

Poskus, prikazati masovno brezposelnost kot „odvisno od sezone“, je v protislovju že z dejstvom, da so bili v zadnjem času odpuščeni številni delavci tudi v industriji in v obrtih, ne pa samo v gradbeni stroki, kot bi to hotelo prikazati socialno ministrstvo. Tako je bilo odpuščeni zadnji teden samo v tovarni železniških vozov Simmering-Graz-Pauker 140 delavcev, preteklo soboto pa 130 delavcev v pekarskem

obratu „Anker“ na Dunaju. Poleg tega pa so bili 1. in po 1. februarju odpuščeni številni delavci raznih strok in panog, ki pa še niso všteti v zgornje število.

Tudi pri nas na Koroškem se iz dneva v dan veča število brezposelnih in je meseca januarja doseglo po poročilih deželnega urada za brezposelne ogromno število 17.000 oseb. Od teh 17.000 brezposelnih pa jih je samo okoli 14.000, ki prejemajo podpore za brezposelne. Edino januarja se je število brezposelnih na Koroškem povišalo za 3 tisoč in tudi tukaj ne more biti govora o „sezonski“ brezposelnosti, ker so bila dela gradbene stroke po večini ukinjena že meseca decembra lanskega leta, kljub temu pa ra- (Dalje na drugi strani)

Delavstvo v kolonijah živi v neznosnih razmerah

Svetovna sindikalna zveza je predložila gospodarskemu in socialnemu svetu Združenih narodov poročilo, v katerem zahteva prepoved gospodarske in socialne diskriminacije delavstva drugih ras.

V poročilu je načeto vprašanje, ki prizadene milijone in milijone surovo zatiranih ljudi številnih kapitalističnih držav, predvsem Združenih držav Amerike in kolonij.

Med drugim je v poročilu rečeno: Eden ponovnih in najbolj brezobzirnih načinov diskriminacije je zapostavljanje barvnih delavcev z ozirom na možnosti zaposlitve. Tako šleje francoska zapadna Afrika 16 milijonov prebivalcev in samo 37.000 tehnikov in strokovnih delavcev. Čeprav ima Tunis nad 3 milijone prebivalcev, je moglo leta 1947 samo 3027 domačih delavcev obiskati strokovne šole. Prav tako je imelo v Maroku leta 1948 samo 5735 delavcev možnost za strokovno izobrazbo. V Južnoafriškanski uniji je domačim delavcem praktično onemogočena vsaka možnost za izobrazbo.

V Združenih državah Amerike je bilo leta 1943 samo 3 odstotke zamorskih delavcev strokovnjakov in mojstrov. Zamorci so prisiljeni delati v slabo plačanih službah, ker so jim ostali poklici onemogočeni. V povojnih letih se je diskriminacija v ZDA še stopnjevala.

Poročilo nadalje navaja zapostavljanje barvnih delavcev pri določanju plač. V Belgijskem Kongu znaša na primer povprečna plača Ev-

ropejca 10.000 frankov, medtem ko zaslužijo domači delavci največ do 2000 frankov mesečno. V Južni Afriki zaslužijo Evropejci pri istem delu desetkrat toliko kot domači delavci. V Severni Rodesiji dobijo beli delavci več kot dvajsetkrat tako visoko plačo, kot domači delavci. Seveda imajo domači delavci brezplačno hrano in stanovanje, toda ta način privede do modernega suženjstva, ker delavcem ni mogoče, po svoji želji menjati ali zapustiti mesto dela. V Malaji, Francoski Somaliji in številnih drugih krajih je delovni čas in višina plače odvisna od narodnosti delavca.

Nadalje navaja poročilo prisilno delo v kolonijah. Na plantažah Nove

Kaledonije so barvni delavci označeni s številkami in njim dodeljenih okrajev brez dovoljenja policije ne smejo zapustiti. Na angleških posestvih v Tanganjiki vsakega barvnega delavca na podlagi vladnega ukrepa lahko pošljejo na prisilno delo, če mu ni mogoče plačevati davkov.

Svetovna sindikalna zveza zahteva odločne ukrepe za borbo proti diskriminaciji delavcev in ugotavlja, da se pretežni del organiziranega delavstva z vsemi močmi bori proti diskriminaciji, ker ve, da jo je mogoče odpraviti, kajti v deželah, kjer ni več izkoriščanja človeka po človeku, tudi diskriminacije ni več.

Brezposelnost v Avstriji še narašča

(Nadaljevanje s prve strani)
ste število brezposelnih, ki prihajajo iz vseh strok, brez prestanka.

Prav tako se veča število brezposelnih ljudi v vseh drugih predelih Avstrije in je na primer doseglo na Štajerskem okoli 28.000 oseb. Samo v zadnjih 14 dneh je bilo odpuščenih na Štajerskem nad 4.000 delavcev raznih strok.

Po vsej Avstriji se brezposelni pritožujejo, da neredno prejema že tako nezadostno podporo za brezposelne, kar jih je že ponovno privedlo v najbolj obupen položaj. Nameščenci delovnih uradov so prisiljeni, da delajo nadure, samo da morejo ustreči masovnemu navalu novih brezposelnih, ki jih spravlja

proti ljudska politika v vedno večjem številu ob zaslužek.

Večajoča se masovna brezposelnost, ena najhujših nesreč delavstva v kapitalističnih deželah, je neposredna posledica protiljudske politike današnjih avstrijskih oblasti, OeVP in SPÖe, ki sta si podali roke v prizadevanju, spraviiti avstrijsko delovno ljudstvo ob rob prepada, iz katerega mu grozi obubožanje in kriza. V svoji hlapčevski udanosti gresta po poti, ki jo kažejo ameriški osrečevalci s svojim marshallovim načrtom in ki brezpogojno privede delavstvo v človeka ne vredno življenje, življenje polno bede in pomanjkanja. Ni treba še posebej poudarjati, da je edina pot, ki vodi v boljše in pravičnejše življenje, pol odločne in vztrajne borbe celotnega delavstva, združenega v močni fronti pod revolucionarnim vodstvom. Dokler pa avstrijsko delavstvo ne bo združeno in enotno, dokler ne bo imelo pravega vodstva, ki bo stalo dosledno na strani delovnih ljudi, tako dolgo tudi ne bo moglo doseči popolnega uspeha v svoji borbi za boljše življenjske pogoje. Da sedanje vodstvo delavstva — tako SPÖe-jevske kakor tudi KPÖe-jevske — ne zastopa koristi delovnega človeka, je že ponovno dokazalo s svojim paktiranjem s podjetniki in delodajalci, zato je prva in glavna naloga avstrijskega delavstva, izbrati si pravo in odločno vodstvo, ki se bo dosledno borilo samo za pravice delovnega razreda.

Italija prevzela upravo Somalije

Zaupniški svet Organizacije združenih narodov je pred kratkim izročil Italiji zaupništvo nad bivšo italijansko kolonijo Somalijo in sicer za 10 let. Italijanska zbornica je v zvezi s tem sprejela osnutek zakona, ki predvideva prevzem uprave Somalije, kamor bodo poslali 3000 vojakov in uradnikov. Poleg tega je zbornica odobrila osnutek zakona, ki dovoljuje vladi 6 milijard kredita za upravne stroške v Somaliji.

Med razpravo je izjavil ministrski predsednik De Gasperi: Ko

prevzemamo zaupništvo nad Somalijo, pokažemo s tem zaupanje do države, v kateri si bomo morali prijatelje šele pridobiti. Nadalje je poudaril, da se s strani prebivalstva Somalije ni treba bati sovražnega razpoloženja do Italijanov, ker Italija nima imperialističnih namenov, temveč hoče samo pomagati pri pravih neodvisni vladi Somalije.

Voditelj levih socialistov Pietro Nenni je izjavil, da je opozicija glasovala za vrnitev tistih italijanskih kolonij, v katerih ima naložen kapital, ni pa za vrnitev Somalije, kjer Italija nima nobenih interesov.

V Jugoslaviji imajo slepi vse možnosti za razvoj

Nekoč so bili slepi obsojeni na bedno životarjenje

Življenje slepih je bilo v prejšnji Jugoslaviji grenko. Večinoma so bili obsojeni na beraško palico. V dobi kapitalističnih režimov se ni nihče zmenil zanje, nihče ni videl v njih polnovrednih ljudi. Mnogemu slepcu je bila ulica dom in pes, ki ga je vodil, edini iskreni prijatelj. Včasih si srečal na ulici vrsto otrok. Šli so mimo tebe tiho, s sklonjenimi glavami. Slepci. Ljudje so se jim sočutno umikali, potem pa so pozabili nanje. Organizacije, ki so skrbele za slepce, so bile v glavnem odvisne od prostovoljnih prispevkov. Včasih se je kdo v veseli družbi slučajno spomnil slepca, ki prosjači na ulici, ali na slepe otroke, ki jih je srečal, in je pijani družbi predlagal zbirko za slepe. Potem si v dnevnem tisku zasledil takšne novice: „V veseli družbi je bilo za slepe zbranih sto dinarjev. Društvo slepih se plemenitim darovalcem iskreno zahvaljuje...“

Danes so enakopravni člani delovne skupnosti

Danes imajo slepi vse možnosti za razvoj in napredek. Združenje slepih ni v ničemer podobno bivšim konservativnim podpornim druš-

vom, temveč je pred državo odgovorno za gospodarski in kulturni dvig slepih. Kakor v drugih republikah FLRJ imajo tudi v Sloveniji slepi svoje ustanove. Dom slepih v Stari Loki, ki je pod zaščito ministrstva za socialno skrbstvo, ima moderne delavnice za ščetarstvo, pletarstvo in mrežarstvo, ki jih ne bo opustošila gospodarska kriza in konkurenca, kakor se je zgodilo pred vojno delavnicam zavoda za slepe v Kočevju. V Zadobrovi pri Ljubljani imajo slepi lastno pletarsko zadrugo, poleg tega pa samostojno dela že 22 obrtnikov.

Milena Pretnar — Debeljakova — slepa učiteljica

Ustanovljena je bila posebna komisija, ki skrbi, da dobe slepi njihovim željam, izobrazbi in zmožnostim primerno zaposlitev.

Vedno več slepih se vključuje v produkcijo. Na gimnaziji v Trzinu poučuje slepa učiteljica Milena Pretnar — Debeljakova, absolventka zemunske šole za slepe. Pretnarjeva je z odličnim uspehom napravila strokovni pouk iz glasbe. Poleg svojega poklica vodi doma svoje gospodinjstvo in je ljubeča, skrbna mati.

V industrijski proizvodnji je da-

nes v Sloveniji kakor v drugih republikah FLRJ zaposlenih že lepo število slepih kot telefonisti ter kot delavci v raznih vrstah industrije. Slepa tkalka dela na dveh strojih in uspešno tekmuje z zdravim delavko.

V tovarni „Lek“ so slepe delavke med najpridnejšimi

V tovarni „Lek“ so zaposlene 4 slepe delavke: Manči Tomžetova, Mara Skumovčeva, Helena Zajčeva in Rozmanova. Vodstvo jih prišteva med najpridnejše delavke in delovni kolektiv je nanje upravičeno ponosen.

Vsako jutro se pripeljejo s tramvajem prav z drugega konca mesta, kjer je Zavod za slepe, in so med prvimi na svojem delovnem mestu.

Mara, Helena in Krista so slepe od rojstva. Manči pa je nekoč videla. Takrat, ko je okupator zažgal njihovo domačo hišo in vso družino izgnal v nemško taborišče, je še dobro videla vse strahote: požar domače vasi, blede, prestrašene obraze izgnancev, vse to je videla in ne bo nikoli pozabila. Videla je tudi taborišče. Videla je neželto mrtvecev, ki jih je prej poznala žive, zdrave, vesele. Videla je umirajočega očeta — strahotni dim krematorija. Kmalu potem je zbolela.

Njen vid je začel ugašati. Nihče ji ni pomagal, nihče je ni zdravil. Po osvoboditvi se je vrnila v domovino — slepa.

Danes ni Manči prav nič žalostna. Niti sledi zagrenjenosti ne opaziš na njej. Vse listo, kar je prestala, je zakopala nekam vase, zdaj živi samo v bodočnosti. Svoje delo ima, ki ima en sam velik smoter, da bi bilo opravljeno čim boljše, čim skrbneje. Skozi njene spretnne roke gre dan za dnem na tisoče steklenih ampul, ki jih skrbno očisti, da jih bo na to druga delavka v na poseben način skonstruirani sterilni omarici napolnila z lekomi. Manči ve, čim hitreje in bolje ji bo šlo delo izpod rok, tem več leka bo v lekarnah, več ljudem bo vrnjeno zdravje, da bodo lahko delali, gradili.

Zato njene roke niti za trenutek ne mirujejo, med delom se zadovoljno smehlja.

Zavod za slepo mladino je nameščen v internatu, ki je izmed najlepših v Sloveniji

Zavod za slepo mladino, ki je pred vojno životaril v tesnih, neprijetnih prostorih, je danes v bivšem internatu „Notre dame“ v Ljubljani. Ta internat je eden izmed najlepših v Sloveniji. Pred vojno se se v njem govala večinoma hčerke veleposestnikov in bogatašev, ki so lahko plačevali visoko šolnino. Danes pa je našla v njem dom slepa mladina. Trirazredna šola se je po vojni razširila v popolno sedemletko s pripravljanim razredom, oddelkom za prežolanje kasneje oslepelelih, pletarsko delavnico in gospodinjsko šolo. Prirejajo se tečajji za pletarje, telefoniste in strojepisce. Tu se 82 gojencev poleg svojega obveznega šolskega dela strokovno usposablja v glasbi, fizikulturi, ročnem delu itd. ter se ideološko dviga s pomočjo svoje vzorne mladinske in pionirske organizacije.

Na razstavi, ki so jo priredili ob tridesetletnici ustanovitve Zavoda za slepe v Sloveniji, so v enem samem kratkem stavku zapisali svojo veliko, iskreno izpoved:

„Šele osvoboditev nam je prinesla življenje!“

Razstavljeni mojsterski izdelki so to izpoved v celoti potrdili. Tam je razstavila Blejčanka Mara svoje pletenice. Krasne izdelke z večbarvnim norveškim vzorcem. Mara stalno dela za moderno trgovino „Dom“, ki prodaja domače izdelke. Toda ne le Mara, tudi druga dekleta v Zavodu za slepe so prave mojstrice v izdelovanju pletenin in vpletanju norveškega vzorca. Vsak večer sedejo k pletenju. Da hitreje mine čas, odpro radio, ki jim približa svet. Pod njihovimi prsti pa nastajajo prelepi vzorci raznih barv, ki jih same ne bodo nikoli videle in ki so na razstavi tako navdušili obiskovalce.

Toda ročno delo ni edina umetnost, ki jo znajo ta dekleta. Vse so strokovnjakinje tudi v kuhinji. Nekatere znajo izborno napraviti „nudelece“. Testo razvaljajo tenko kot papir. Druge znajo mojstersko vkuhavati, pripravljati omake, razne narezke, torte in razno drobno pečivo. Ne bi se prestrašile sestaviti najbolj kompliciranega jedilnika za slavnostne priložnosti.

Vse poti so odprte

Nebčeva Pepka včasih rada sedi h klavirju. Dobra pianistka je in tudi dobra pevka. Z odličnim uspehom je dovršila sedemletko. Poleg tega je končala tudi strojepisni tečaj. Pred njo je odločitev, kam pojde. Morda na učiteljišče. Morda v službo kot strojepiska. Morda. Toliko je poti in nobena ji ni zaprta. Življenje prijazno vabi. Z odločnim, ponosnim korakom bo stopila Pepka vanj, kakor je pred njo stopila Tomžetova Manči in še toliko, toliko drugih. „Tu sem, tu so moje roke in tu je moje znanje. Z vami hočem delati, z vami hočem graditi lepšo bodočnost vsem delovnim ljudem.“

Mati je zvedela poslednja ...

„Pravici je zadoščeno!“ Po teh besedah in strunnem udarcu pete ob peto se je dežurni sodnik italijanskega vojnega sodišča v Ljubljani obrnil proti vratom, da bi odšel.

Na, zakaj tako naglo, povej mi vendar, kako se je končalo, ga je ustavil državni pravdnik, kateremu je prinesel službeno poročilo o ustrelitvi mladega Ivana, obsojenega na smrt na predčerašnjem procesu.

„Nič drugače kot večina drugih. Zapel je delavsko Internacionalo. Dal sem mu milostni strel, ker ga puške niso zadele smrtno. Oči si ni pustil zakriti.“

„Dobro, lahko greš“. Še enkrat udarec s petami in dežurni, ki je službeno prisostvoval ustrelitvi, je odšel skozi sobo v svojo. Ni sedel za pisalno mizo. Nekajkrat je, gledaje v tla, prehodil sobo in nato odšel v hotel na zajtrk.

Tončka je sedela pred pisalnim strojem, a ni mogla tipkati. Roke so se ji tresle, prsti niso našli pravih tipk. Šla je k oknu, da bi videla ljudi na cesti, da bi se ne čutila tako samo. Tesno ji je bilo pri srcu in groza jo je preletavala, zdelo se ji je, da leži v sobi mrtič. Danes ni mogla delati.

Deževen in meglen dan, kakršnih ima Ljubljana več kot sončnih. Ljudje so hiteli mimo, vsak človek se je zdel betežen, upognjen, tako star je bil vsak, bled, kakor bi prečul noč pri mrtiču. Še cvelje košatih grmov pred sodnijsko palačo je zakrila megla in kapljice so kakor solze padale z listov na tla.

Rahlo trkanje na vrata je zdramilo Tončko. Težka mora jo je za hip zapustila. Odprla je vrata in stopila na hodnik, da vidi, kdo je zunaj in kaj želi. Vojakov ni bilo in tudi sodniki so zapustili svoje sobe. Pred vrati št. 119 je stalo mlado, lepo kmetsko dekle, belorodežih lic, plavih nakodranih las. Na glavi je imelo svilen, črno ruto, tudi obleka in volnena jopica sta po barvi izražali globoko žalovanje. S Tončko sta se poznali, odkar je bil Ivan v sodnijskih zaporih.

„Ali so ga danes?“ je polglasno komaj izustilo dekle. Naslonila se je ob steno, da bi našla malo opore svojemu od dolgih, brez spanja prebitih noči utrujenemu telesu. Lepo je bilo Ivanovo dekle! Njenega fanta je sodišče obsodilo na smrt in je bil danes ob pol šestih ustreljen v Gramozni jami. Tončka je peljala dekle do klopi in obe sta dolgo molčali. Vsaka beseda bi bila odveč. Solze, debele solze so obema polzele z lic na tla, pesti so se krčile in ustnice prisegale maščevanje.

„Grem na pokopališče, morda ga še niso zagrepli, tako rada bi ga še enkrat videla! Vrgla mu bom v grob šopek zelenja in zašepetala, da bo njegov otrok vedno ponosen, da bo to, kar je bil njegov oče“. Obrisala si je oči, globoko vzdihnila in ihtela segla Tončki v roko, da bi odhitela tja, kjer jo morda še čaka njen Ivan.

Iznenada so se odprla steklena vrata na stopnišču in na hodnik je stopil Ivanov oče, majhen, suhljat mož, delavec v tovarni papirja — že dalj časa brezposeln. Z naglim pogledom je ošinil dekle in takoj razumel, da je povpraševanje za sifrom odveč. Ustnice so se mu skrčile od prikrite žalosti in oči so bile mokre od solz. „Pojdiva, Mimica, na pokopališče, morda ga najdeva še lam, čakala bova tako dolgo, da bova vedela vsaj, kje bo njegov grob“. Pretrgano, bolešno tiho je govoril, a tudi ne brez besa, ko je zagledal sodnika, ki je vstopil v bližnjo sobo. Že sta bila pri vratih, ko se je oče nenadoma obrnil in poklical Tončko, ki je že držala kljuko vrat sobe št. 119.

„Nekaj vas prosim, skoraj bi bil pozabil. Naša mati še nič ne ve, pri-

šla bo, da ji oskrbite dovoljenje za razgovor z Ivanom. Midva sva ji zjutraj rekla, da greva tudi na obisk. Pripeljala se bo z vlakom ob enajstih“. Šele misel na ženo je bruhnila na dan vso žalost. Obrnil se je v stran in si obrisal solze, katerih ni mogel več zadržati. „Prosil bi vas, da ji poveste resnico tako, da bo laže prenesla, potolažite jo in ji dajte poguma, saj pojde kmalu za njim, za svojim dobrim Ivanom, tako revna in slabotna.“

Pri teh besedah je Tončka obstala kot prikovana. Ni imela moči, da bi pritislila na kljuko in odprla vrata. Počasnih korakov je odšla na drugi hodnik, v sobo slovenskega sodišča, k tovarišicam, katerim je lahko zaupala.

„Ali je tudi ta naloga — moja dolžnost?“ — je vprašala? Je, ji je odgovorila Pavla. Bolje ti, ki boš ženo razumela, kakor pa v pisarni fašist, ki bo materi z naslodo javil sinovo smrt in dodal še psovko na vse Slovence, ki nočejo razumeti, da je vsa njih borba zaman in da je svojega sina vzgojila v bandita.

Tončka je odšla iz sobe. Sedla je pred svoj pisalni stroj in tipkala desetkrat, dvajsetkrat in še večkrat ene in iste besede samo, da bi sod-

niki, ki so se vrnili za svoje pisalne mize, mislili, da dela. Prsti so ji z naglico bežali po pisalnem stroju, a misel ni mogla zajeti drugih besed kot ene in iste: „To je moja najtežja naloga“.

Bližala se je enajsta ura. Prenehala je s pisanjem in skrivaj opazovala vojaškega sodnika, ki je zjutraj na morišču potrdil Ivanovo smrt. Zelo je mlad, doma iz sončnih krajev Italije in take zločine ima na vesti. Mnogo jih je pred njim spremljal v Gramozno jamo. Čudno, da ne more doumeti duha časa, ne naroda v borbi za svobodo in lepšo bodočnost človeštva. Čital je pismo, ki mu ga je pisala mati. V mislih se je razgovarjal z njo.

Kakšna mora biti njegova mati, je pomislila. Ali bi ne bila srečnejša, ponosnejša nanj, če bi vedela, da je v partizanski brigadi namesto sodnik pravičnim? Vzel je iz mize pisemski list in pisal odgovor. Njegovo lice je bilo otroško mirno, roka je hladnokrvno nizala vrsto za vrsto. Ali ji je morda pisal o zločinu, ki ga je zagrešil nad sinom matere, ki je ravnokar komaj slišno potrkala na vrata sobe 119.

Tončka je vstala in odprla vrata. Kljubovala je svoji nemoči in po-

služala drobno, še ne staro ženo, utrujeno od dela, skrbi in neprizanesljive boleznici, ki ji je vdahnila v lice koralnordežo barvo, v velike oči pekoč ogenj.

„Ali bi mi dobili dovoljenje, da vidim svojega sina Ivana?“ — Nekaj mi pravi, da bom danes zadnjikrat z njim. Celó noč nisem zatislila oči, tja proti šesti uri pa me je tako močno zbolelo srce. V bežnem snu sem ga videla, ležal je na tleh ves krvav. Nasmehnil se mi je in jaz sem se v strahu zbudila. Od tega časa čutim v srcu bolečino.“

Dovoljenje? — je komaj spravila Tončka — dovoljenje? Prijela je ženo in jo peljala v sobo k uradnici, ki ji bo v pomoč, ki jo mora slišati iz njenih ust.

„Ali ni bilo še mojega moža pri vas?“ — je vprašala vznemirjena.

„Da, oba sta bila, on in Mimica“, je odgovorila Tončka komaj dušeč solze.

„Ali sta videla Ivana?“

„Nista ga“ — je namesto Tončke povedala njena tovarišica.

„Nista, to se pravi, da ga tudi jaz ne bom. Kam pa sta šla odtod, ali nista povedala, kje me bosta čakala?“ — je nemirna, že polna zle slutnje pretrgano izpraševala.

„Na pokopališče sta šla, tako sta naročila. Vrneta se, tu počakajte, tako sta rekla.“

„Na pokopališče?“

„Ivan, Ivan, sin moj!“

Razumela je revna mati, poslednja je izvedela resnico in zajokala.

Slava

GRAZIA DELEDDA:

Ziveli so v jami kakor sveta družina, oče, mati in otrok. Samo da je bil oče bolan in se ni mogel ganiti, otrok pa je bil slaboumen in je hodil po vseh štirih, tgal travo in jedel zemljo! Mati je skrbela za vse, nabirala je zelišča, ki so deloma služila za hrano, deloma pa za obloge in zdravila za moža.

Vse to se je godilo v tem letu, ob robu Zelenja, ki je razprostrto okrog Rima kakor vlečka, v katero so uvezene granitne plošče tlaka na velikih, novih cestah, ki vodijo v mesto.

Kadar se je oče počutil nekoliko boljše in je lahko pazil na otroka, je šla žena v mesto prodajat zelišča. Zdelo se je, da prihaja iz divjine in iz neobljudenega sveta, tako je bila plašna in zmedena, pokrita s cunjami, morebiti nabranimi na kupih smeti, ki so lepšale vogale nedozidanih mestnih četrti.

Ni poznala denarja. Kadar je vračala ostanek je ponudila v dlanj ves drobiž, ki ga je imela, zaupajoč poštenosti kupca. Zaupanje pa je bilo velikokrat ogoljufano, čeprav za en sam ubog vinar. Sicer pa se je vsem hitro prikupila zaradi nežnega mučeniškega obraza, ki mu ni bilo mogoče določiti starosti, in zaradi vdanosti v usodo, ki jo je sprejemala prav tako, kakor so sprejemale svoje trave, ki jih je trgala in prodajala.

In vračala se je v svoj brlog s polnim košem starih oblek, posušenega kruha in obnošenih čevljev. Nekega dne se je vrnila z velikim klobukom na peresa na glavi in mož se je smejal in kremžil usta kakor bolan pes. Njegov smeh pa ni pomenil norčevanja, ampak zadovoljnost. Tudi otrok se je smejal in stegoval ročice, da bi prijel čudovitega ptiča, v katerega se je spremenila materina glava.

Na kupu revščine, ki je dušila njihovo človeško dostojanstvo, je drhtel cvet njihove medsebojne ljubezni kakor dišeča roža, ki zraste na kupu gnoja.

V božični noči si je stara čarovnica, ko se je vračala iznad Rima, otresla oblačila v viharjem vetru in je spustila na votlino klince kuge, ki je divjala v mestu.

Mož je umrl naslednji večer, odpirajoč usta zaradi težkega spanca, ki ga je obhajal in ki je na koncu pomiril bolečine njegovega telesa in otrok se je zakobalil na njega in se smejal.

Mati že te moči ni imela, da bi preprečila turobno igro. Čepela je zraven njiju in jima govorila z istim enakomernim glasom, dokler se ji ni otrok jokajoč zakotalil v naročje.

Ona ni jokala. Premišljevala je o tem, da bo treba pokopati mrtiča in ni vedela, kaj naj bi napravila. In ta skrb je bila hujša od vsake druge, dokler je ni prešinila misel, da bi ga sama pokopala.

Dva dni in dve noči je tako premišljevala. Tretji dan se je odločila. Truplo je namreč že začelo razpadati. Stopila je ven in začela nabirati zelišča, za njo pa je tekal otrok kot splašen psiček.

Ne, groba ji ni bilo mogoče skopati. Manjkalo ji je orodja in tudi moči. Razen tega je bilo nevarno, da jo zasačijo.

Ko je imela polno krilo zelišč, je vzela v naročje otroka in se napotila v mesto.

Srečala je voznika in mu označila moževo smrt; morebiti je nezavedno upala, da bo naložil truplo na voz in ga odpeljal na pokopališče. Voznik pa jo je napodil z bičem kakor muho in jo poslal na policijo.

Že sama beseda policija jo je (Dalje na prihodnji strani)

Prešeren o domovini

*Ozri se na snežnikov velikane,
ko jih najmlajši žarek zore zlate
pozdravi, ko z iztoka postelje vstane,
daleč okrog poglej ravni bogate
visokih žit na njih poglej valove,
nje reke breg, okrog zelene trate,
po lej nje čvrste, bistrnih glav sinove,
ki vnema v srcih se jim želja sveta
obrnit v doma čast vseh zgod osnove,
in zvestosrčne nje poglej dekleta,
lic rajski zor, oči poglej nebesa,
in sramežljivost, ki je varh njih cveta,
obrne na nje mestnjane očesa,
kak ljubijo poštenost in pravico,
veselje v prsih Ti srce pretresa.*

REVEŽI

navdala z občutkom skrivnosti in groze, silnejšim kot smrt.

Potrkala je kar na prva vrata, na katera je naletela in ki jih je sicer dobro poznala. Bila so to vrata majhne hiše, kjer je živel vegetarijanski filozof s svojo pridno ženo. Odprla ji je z metlo v roki. Ženska ji je vrgla na prag pred noge kup zelišč, ki so bila mrzla in nagrbčena od slane.

„Kaj to pomeni?“ je zaklicala gospa. Njene usmiljene oči pa so že opazile prepaden izraz matere in omahujočo otrokovo glavo. „Zakaj ga nosiš s seboj?“

„On je umrl že pred tremi dnevi. Nisem ga mogla pustiti pri njem.“

Ko je gospa vse izvedela, je zakričala in tudi metla ji je padla iz rok, kot če bi omahnila.

Na krik je prišel pogledat mož v copatah, zavil v rožasto ogrinjalo kakor čarovnik z vzhoda. Mirno je poslušal zgodbo, potem pa je rekel ženi, ki ga je hotela poslati, da uredi zadevo:

„Veš kaj, pojdi kar ti, jaz pa bom doma in se bom pobrigal za žensko.“

In ko je žena odšla, je pobral metlo, jo postavil v kot in je rekel ženski:

„Ker ste že tukaj, osnažite zelišča in glejte, da se skuhajo.“

Sam pa se je vrnil h knjigam.

Žena je poskrbela za mrtveca in za žive. Otroka so sprejeli v zavetišče. Mati pa je prišla v palačo, ki se ji samo zato ni zdela vilinski grad, ker so ji v nezavednih otroških letih napolnjevale blodno domišljijo samo votline, skrivnostne podzemne jame in spreminjajoče se požasti.

Palača, v kateri se je znašla po dolgih zmedenih potovanjih v tramvaju in med množicami, ki so se ji zdele kot pustne šeme, je bila v resnici podobna vilinskemu gradu, z dvema vrstama palm na obeh krilih in z zlatim blesketajočim drevoredom, ki je vodil na cvetoč vrt. Vonj lavorjevih grmov pa je spominjal na pokopališče.

Ženski so dotočili sobo v drugem nadstropju. V tretjem je stanovala gospoda. Kaj se je godilo v prvem nadstropju, ni zvedela nikoli; tudi ni ničesar vedela o tretjem, čeprav je tam vsako jutro snažila tla.

Gibala se je po vseh štirih kakor njen otrok na travniku in zmeraj je mislila nanj z željo, da bi ga spet imela pri sebi in bi ga lahko poljubljala na usta in na debelušno in toplo telesce.

Ločena od njega se je čutila izgubljenost, kot v praznini; ni mislila na to, da ji ga bodo ozdravili, zanj ni bilo bodočnosti razen prihodnje nedelje, ko naj bi ga obiskala v zavodu.

Da bi ga videla! Da bi ga vsaj videla! To hrepenenje in to upanje stla ji dajala moč; tedaj je snažila in snažila tla tako dolgo, da si je lahko v njih ogledovala svoj obraz in v svojem obrazu je prepoznala obraz svojega otroka in se je pripognila, da bi ga poljubila.

V nedeljo pa ji niso dovolili, da bi ga videla: dobil je neko nalezljivo bolezen, ki je kosila med otroci v zavodu in morala se je vrniti domov. Ni več ne govorila ne jedla. Popoldne je služinčad odšla. Samo glavni služabnik, nadzornik vseh, oblečen kot krokar in s krokarjevim obrazom je hodil po samoti drugega nadstropja in pregledoval prostore in sive sobe, kjer so ponavadi delali delavci, ki so bili osrčje palače, in so jo ohranjali zdravo in zmeraj novo; in kuhinje, kopalnice, hodniki in skrivnostne zaprte dvorane kakor stoterne dvorane zakletega gra-

du, katerih skrivnost umori tistega, ki jih odpre in jo zagleda.

Videl je skozi široko odprta vrata žensko, kako je sedela na postelji in je bila sklonjena nad cunjjo, ki jo je držala v naročju, in jo je vprašal, če je bolna.

„Proč hočem.“ je rekla in skušala skriti cunjjo, ki se je zdela zajčja koža.

Vznemirjen je stopil bliže.

„Kaj ti je? Kaj so ti napravili?“

„Nič. Proč hočem.“

Na vsa vprašanja je tako odgovarjala. Možu ni bilo prav, da bi odšla. Bila je tam za skromno plačo in snažilsko podjetje ne bi tako osnažilo tal kot jih je ona.

Poskusil je pridobiti jo zlepa; objel ji je ramena in ji pogladil lase.

„Bodi pametna! Če ti delajo krivico, povej mi, boš videla, da bo vse prav. Ali mi boš povedala?“ je zašepetal v hladno lice. „Ali mi daš poljub?“

Njegova sapa je bila vroča, njegova usta so dišala po tobaku in po živem mesu; živalska čutnost je prešinila drobovje, ki je bilo kakor otrplo od dolge vzdržnosti, vendar ga je z vso silo odrinila, pri tem je uporabljala cunjjo za ščit.

„Proč, živina, proč!“

Poskusil je drugače.

„Ali je to drugače, ker je tvoj otrok bolan? Ozdravel bo. Gospa ga bo šla obiskat in ves zavod se bo brigal zanj. Gospa se zelo zanima za

tvojega otroka, sama je brez njih. Kdo ve, če ga ne bo kdaj še vzela k sebi v to hišo.“

Takrat se je žena vzravnila s krvoločnostjo v očeh.

„Ali mi ga ni že vzela, naj vzame vrag njo in vse njene pogrebce!“

Pričakovala je, da jo bo spodil, on pa je odšel, ne da bi ji odvrnil; in spet se je sklonila z obrazom nad cunjjo, ki je bila obleka njenega otroka.

Nato je poskusila pobegniti.

Od ene sobe do druge, po dolgih, sivih hodnikih in po stopnicah za služinčad je oprezno iskala izhoda. Zaman, vse je bilo zaklenjeno in tiho, bolj skrivnostno kot podzemeljske dvorane v pravljicah; in zadevala se je ob steklena vrata kakor ujeta muha.

Morebiti bo to lahko storila potem, ko se bodo vrnili služabniki; pozneje pa je opazila, da jo nadzorujejo in se ni ganila.

Noč je bila temna; ni mogla spat in čutila je, kako se ji obrača duša v telesu sem in tja, od glave do kolen, od kolen do drobovja, zdaj pri srcu, zadaj pri vratu in kako si poskuša tudi ona najti izhod in ga ne najde.

Vedela je, od kod takšna tesnoba: otrok je umiral. Tudi sijoči smehlaj zarje ni osvetil z upanjem njene stiske, in tudi ne glas zvo-

O možu, ki je prišel iz morja

Dne 29. decembra 1944 je morje pohnelo razkačeno ter besno zaganjalo valove proti obrežju: ob zori smo ga našli zleknjenega, obrnjenega proti nebu, brez obleke, brez las.

Kdo je bil?

Mož, ki je prišel iz morja.

Morje je bilo razburkano že nekaj dni, zato ga ni bilo mogoče pripeljati s čolnom v Numano, pa so ga pokopali kar blizu mesta, kjer smo ga našli, prav ob vznožju hriba, kjer bi ga razdivjani valovi morda ne dosegli. Pozneje so mu postavili železen križ, da bi se s časom ne zbrisala vsaka sled njegovega groba.

Od časa do časa ga grem obiskat, ker se mi njegov grob zdi ekako moj.

Tam doli ob šušljanju morja se pogovarjava!

„Kdo si? Kje je tvoja zemlja?“

„Sem sin daljne Avstralije, prekoračil sem ocean.“

Drugič mi je rekel:

„Dospel sem iz Južne Afrike, sem sin zemlje rudnikov diamantov in zlata, ki ne prinašajo sreče.“

Pa še:

„Sem sin Kanade.“

Pa še:

„Bolj sem letalec — trosil sem bombe na nebogljena mesta.“

Pa še:

„Sem učenec Gandhija: ljubil sem mir, a so me poslali v vojno.“

In še in še mi govori, vsakokrat, ko ga obiščem.

„Imel sem zelo dobro mamo, ki ne bo nikdar izvedela, kje je moj grob.“

„Imel sem otroke, ženo, prijatelje, brate, sestre...“

Nekega dne mi je dejal:

„Kaj hočeš izvedeti od mene? Tvoj brat sem, pa naj je bilo moje pleme to ali ono, vera ta ali ona: bil sem človek kot ti.“

Moj grob bi bil lahko tudi tvoj, lahko bi bil grob vseh onih, ki so jadrjali po morjih in po nebu.

Zakaj?

Da so nosili smrt bratom.

Ljudje bi morali živeti med seboj v miru, v ljubezni, ne smeli bi se klati in pobijati. Zveri so boljše od nas: one ubijajo, da jedo, mi ubijamo, da ubijamo.“

Pred dnevi po hudi nevihti, ki je divjala z vzhoda, sem ga šel spet obiskat. Valovi so odnesli kamenje, ki je varovalo grob: če bi se zajedlo le pol metra dalje, bi odneslo celo križ.

„Prijatelj, kaj ne vidiš, da se zame bijeta hrib in morje? Hrib me hoče zase, skuša pokriti, skriti moj grob.“

Morje se ne vda.

Jaz sem ga dalo, jaz ga hočem nazaj. V svoji globini sem skrivalo že nešteto takih kot je on: njegovo mesto ni na obrežju, ampak v mojem objemu. Saj vendar ne morem pustiti tega, kar je moje: grizlo bom obrežje dokler ga ne odnesem, za ljudi bi bil itak njegov grob le grob neznanca. Kdo bi skrbel zanj? Ljudje često zanemarjajo celo grobove sorodnikov in znancev.“

— In ti, Mož, ki si prišel z morja, kaj si želiš? —

„Mir med ljudmi: ne bojim se več morja, če me odnese, saj sva si že prijatelja.“

R. Hrast

nov, ki so spet obsipavali s srebrnimi obratnicami novorojeni dan. Ni znala moliti in še Bog je bil zanj njo mrtev.

Glavni služabnik ji ni povedal, da je otrok umrl, zato da je prej osnažila tla; potem pa jo je peljal k visoki gospe.

Visoka gospa je bila v postelji, sladka in bela kakor jagnje v travi. V sobi je bil duh po pouladanskih travnikih in svetli razgledi; vse je bilo bleščče in mehko, vendar se je ženska približevala postelji, kot če bi se spotikala nad kamenjem in bala se je celo belih porcelanastih mačic, ki so polne hudobije počivale na napušču majhnega kamna in so se ji zdele kot pravljíčne živali.

Tudi gospa je imela čuden videz, ležala je na snežnih blazinah, kakor če bi bila padla in se ne bi mogla več dvigniti.

„Sedi.“ je rekla ženski, ki je vsa zmedena ubogala; zdelo se ji je kot takrat, ko človek sanja, ampak ve, da sanja in ko je zaradi lepote sanj strah pred resničnostjo še toliko temnejši.

Tako je sladki in vznemirjeni glas gospa, ki ji je naznanjal otrokovo smrt, zmračil še bolj njen obup; in tako očitno se ji je kazal v očeh, da se je gospa prestrašila in je pomislila, kaj bi lahko storila zanj.

„Poslušaj.“ ji je rekla tiho in skrivnostno, kakor če bi bila njene nega stanu. „Ni si ti edina, ki trpiš na tem svetu. Tudi jaz sem nekoč zaradi neke svoje bolečine tako trpela, da sem shušjala in da so mi lasje osiveli. Kar poglej.“ je rekla, sklonila glavo in odprla prečo med lasmi: „in daj mi tistole kupo, tisto, ki so prestani v njej. Poglej.“

Nataknila jih je, potem pa je stresla z roko, in res: prestani, ki so imeli kamne kakor češplje, češnje in grozdje, so ji padli s prstov kakor zadeži z veje.

Žena pa se ni umirila.

Kaj ji je bilo mar za vse to? Bolečina jo je stiskala s takšnim trdim oklepom, da ga tudi veselje nad tujo bolečino ni moglo zrabiti. Izrabila je rajši gospejino slabost in jo je prosila, da naj ji dovoli oditi. In odšla je tako, da je ni videl prekleti krokar.

Svobodna! Svobodna s svojo brezmejno žalostjo, ki jo je dvigala iznad sveta kakor v vrtincu radosti.

Takoj je stekla do zavoda; oprezala je okrog njega, plazila se je ob zidovju in vdihavala zrak, ki je prodiral iz vsake špranje; ko se ji je posrečilo priti v hišo, so ji povedali, da so otroka že odnesli.

Kje naj ga išče? Kratek hip se je začudila kot izgubljeno, potem pa se je odpravila. Dobro je vedela, kje naj ga išče.

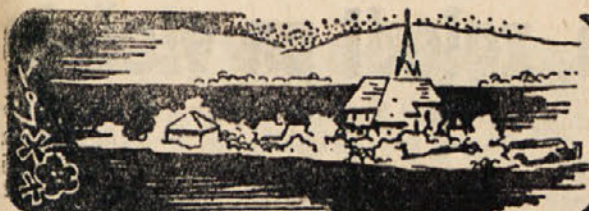
In spet se je znašla sredi travnikov na poti proti votlini, vsa v strahu, da je ni že kdo drugi zasedel.

Našla jo je nedotaknjeno, z vsemi njihovimi cunjami, z ležiščem, ki ga je očistil ledeni mraz tistih dni; in klobuk s peresi se je še zmeraj kot čuden ptič šopiril v jamici na lapornatih tleh.

Otipavala je vse stvari; ko se je dotaknila čeveljčka, ki je bil raztrgan in umazan od zemlje, se je nazadnje razjokala ob kamenite stene kakor veter v zimskih nočeh, potem pa z zmeraj tišjimi solzami, ki so ji grele lica in ji zalivale usta, vzbujajoč ji občutek slasti. Nato je odšla iskat zelišč, da jih proda.

Snežena otočja so se blesketala in se počasi topila na ozelenevajočih travnikih. Zrcalila so se na nebu v oblakih, ki so naznanjali pomlad.

Z majhnim srpom je rezala trave in je, da bi si utešila žejo in lakoto, od časa do časa jedla sneg, ki je imel okus po vijolicah.

Po naši zemlji

Št. Primož v Podjuni. Kar škoda se nam zdi, dekletom in vsem drugim, ki smo imeli priložnost opazovati živahno življenje pri Voglu v Št. Primožu, da je štiritedenski šiviljski tečaj tako kmalo minul. Šestnajst deklet je obiskovalo šiviljski tečaj, ki ga je vodila kot šiviljska učiteljica Miškulinikova, širom naših vasi poznana tovarišica Slavka. Šestnajst brhklih in živahnih deklet je iz dneva v dan z vedno večjim zanimanjem sledilo svoji učiteljici v učenju šiviljskega ročnega dela.

Pridnost in disciplina tečajnice je bila vzorna, medsebojno razmerje tovariško in voditeljica si je osvojila srce vseh ter so jo v vseh njenih navodilih lepo ubogale, vse brez izjeme, devet Mick, ki so se vse hkrati oglasile, ko je zaklicala Micka, dve Neži, dve Greti, ena Veronika, ena Loni in ena Stani. Pogosto so delala pozno v noč in uspehi ni izostal. Dekleta so veliko pridobila v praktičnem življanju perila, otroških obleke, obleke za ženske in popravit obleke na splošno.

Pa tudi duševni izobrazbi so v tečaju posvečale pozornost. Pogosto je zadonela lepa naša pesem in v večernih urah so se naučile dva igrokaza in pevski duet za zaključno prireditev.

Nazorno smo videli uspeh tečaja na zaključni dan, dne 5. februarja t. l. Razstava, ki je bila odprta od devetih zjutraj do večera, je nudila bogato in pestro sliko. Preko dvesto kosov lepih, mojstrskih šiviljskih izdelkov so občudovali ljudje na razstavi, ki so jo v izredno velikem številu obiskali. Nihče ni gledil s pohvalo in splošno so izražali željo, da bi tovarišica Slavka še enkrat imela tečaj, ker bi bilo za drugič tečaj že kar kakih trideset deklet in žena. To je dokaz, da imamo strokovne moči, na katere smo lahko ponosni, in da ljudstvo hoče sprejemati izobrazbo od ljudi iz svojih vrst. Zato razumemo tudi ljubosumnost in nasprotovanje nam odtujenih elementov do našega dela, kakor so to pokazali nekateri

nepopoljšljivi nasprotniki na družabnem večeru tečajnice, ki je bil prejšnji teden, ko so prišli izzivali. A to nas ne moti in ne preplaši, mi gremo svojo pot naprej in ljudstvo je z nami.

Popoldanski spored je služil prosveti in razvedrilu. Najprej nam je zapel ženski pevski zbor in takoj povezal vse navzoče v nabito polni dvorani v eno samo enoto družinske skupnosti, bratov in sester. Nato je imela pozdravni govor tovarišica Slavka sama in za njo je govorila tečajnica, tovarišica Nežka. Potem so sledili šaljni igrokazi, primerni za pustni čas, in sicer „Jeza nad petelinom in kes“, „Stražnik in postopač“ in pevski duet „Ciganke“. Vsi ti prizori so bili dobro odigrani, vzbudili so salve smeha in dolgočasno ploskanje je nagradilo točko za točko.

Vsi pa, tečajnice in prebivalstvo, se zahvaljujemo tovarišici Slavki za njen trud in spretno vodstvo. Kakor slišimo, je bilo slovo od nje zelo prisrčno in tudi bolešno, združeno z željo, da bi imela tudi drugod takšne uspehe.

Borovlje. Meseca marca t. l. bodo na Koroškem občinske volitve in velikokrat slišimo, da marsikdo lakomiselno govori: „ah, že spet volitve, saj tako nič ne pomaga, kaj bom volil“. Pri tem človek pač velikokrat nekaj izblebeta, česar se sploh ne zaveda. Veliko borbe in žrtve je bilo treba, da je prišlo tako daleč, da more vsak tudi sam odločiti, oziroma da mu je dana možnost, dati pri volitvah tudi svoje mnenje za tisto, kar smatra za pravilno in po njegovi razsodnosti za pravično.

Naj se samo malo spomnimo, kako je bilo v tem pogledu na primer pred kakimi štiridesetimi leti pri nas v Borovljah. Vsakdo ve, da so bile Borovlje slovenski kraj, saj prej pravih Nemcev — domačinov tukaj sploh ni bilo. Nemci so bili le uradniki, inženirji, učitelji, ki so jih

namenoma namestili v naše kraje v svrhu germanizacije. In vendar je teh nekaj oseb odločevalo, da je šlo vse po velenemški volji in izgledalo je na zunaj, da so Borovlje trdna nemška trdnjava. Četudi so bile okoliške občine v slovenskih rokah, Borovlje same so bile nemške in po tedanjem volivnem zakonu, ko se je volilo že po razredih, ni bilo govora, da bi mogli dobiti Slovenci zastopnika v občino, kajti odločali so le višji gospodje, tovarnarji in uradniki. Vse žole v Rožu so bile utrakvistične, Borovlje so imele nemško žolo in nemški „Schulverein“ in „Südmarcha“ sta s podporami za borovljanske žole tudi dosegla, da je bil pouk izrecno nemški. Edina izjema je bila tedaj v verouku, ker so se narodno zavedni duhovniki uprli nemškemu pouku in so poučevali v materinskem jeziku. Vsa občinska uprava je bila dolga leta le v nemških rokah in župani so bili, četudi rojeni Slovenci, odpadniki in zvesti služabniki gosposke.

Pred prvo svetovno vojno je bilo, ko so tedaj Slovenci in socialni demokrati sklenili, da se s skupno listo udeležijo občinskih volitev in tako vsaj v tretjem razredu poizkusijo dobiti nekaj svojih zastopnikov v občino. Huda je bila borba, šlo je za vsak glas, tovarnarji, delodajalci in drugi, vsi so bili s polno paro na nogah ter pritiskali, kjer koli so le mogli. Delavci ne bodo dobili dela, bodo odslovljeni, odpovedana bodo stanovanja in vse take grožnje je izdala nemška gosposka, samo da bi ustrašila delovno in slovensko ljudstvo. In uspelo jim je, Slovenci in socialni demokrati niso dobili niti enega zastopnika v občino. Tembolj pa so triumfirali nemški gospodje in njih podpretniki. Šele po prvi svetovni vojni je bilo mogoče, da je padla ta velenemška trdnjava — rožansko glavno mesto — in so tedaj vsled novega volivnega zakona dobili večino socialni demokrati in s tem tudi župana. In tudi Slovenci, združeni v Koroški slovenski stranki, so tedaj prvič nastopili samo-

stojno ter dobili tedaj prvič svoje zastopnike v občinski odbor. Tedaj šele je prišla prvič tudi beseda zastopnika Slovencev in občini do veljave. Dolga leta so nato Slovenci, delavci, kmetje in obrtniki imeli svoje zastopnike v občini in so svojo nalogo, zastopati pravice slovenskega ljudstva, tudi častno izvrševali.

Bližajo se spet volitve in s tem možnost, da spet postavimo svoje zastopnike. Glave pokoncu, vsi na plan! Poslužimo se dane pravice, da bomo sami odločevali o svoji usodi. Ako so na delu vse druge stranke, tedaj je sveta dolžnost vsakega koroškega Slovenca, da se tudi mi postavimo in dokažemo, da hočemo odločiti o svoji usodi sami.

SPZ naznanja

V nedeljo, dne 12. februarja 1950, ob 14.30 uri bodo gostovali igralci Slovenskega prosvetnega društva „Edinost“ v Pliberku s Finžgarjevo igro

„Divji lovec“

v Dobri vesi v Narodnem domu.

Vse prijatelje slovenske prosvete prisrčno vabimo!

V nedeljo, dne 12. februarja 1950, ob 14. uri, bo v društvenem domu na Radizah prireditev z naslednjimi igrokazi:

„Bucek v strahu“

„Pri gospodih“

Poleg tega petje domačega društvenega zbora.

Vaščane in vse od blizu in daleč prisrčno vabimo.

SPD „Edinost“ priredi v nedeljo, dne 12. II. 1950 ob 14.30 uri pri Ilgovcu v Štebnu pri Globasnici pustno igro „Lumpaci vagabund“.

SPD „Peca“ igra v nedeljo, dne 12. II. 1950 ob 14. uri pri Šercerju v Šmihelu pri Pliberku veselo igro „Rodoljub iz Amerike“.

Izdajatelj, tiskar in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: France Košutnik, Tiska Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschließfach 17.

„Kaj vidim — Klemen Rožej — vi tu?“ In že mu je stiskal roke, dolgo in prisrčno.

Klemen Rožej ni bil v majhni zadregi; ravnatelj Göry je bil dolgo vrsto let pri jeklarni na Ravnah, kjer se je od navadnega inženirja povzpela do ravnatelja. Pri delavstvu je bil tako omražen, kot zlepa ne kdo drugi; posebno med vojno je to sovražstvo tako naraslo, da že takrat ni bil več varen. Razen tega, da je bil Göry brezobziren stiskač delavstva, oduren priganjač in krvoses, je bil tudi nadut nemški nacionalac in njegovo podjetje z vsem uradništvom je bilo najvažnejša trdnjava nemškega narodnega gospodarstva v Mežiški dolini in na spodnjem Koroškem sploh. Ob razsulu Avstrije jo je takoj prve dni popihal v Celovec in si s tem rešil kožo pred razjarjenim delavstvom, ki je komaj čakalo, da mu poplača vse storjene krivice...

Kot takega ga je poznal tudi Klemen Rožej... in zdaj je ta omraženi človek stal pred njim in mu

stiskal roke! V prvem hipu ni vedel, ali bi se obrnil in odšel ali pa bi le ostal. Pa se je potuhnil in ostal. Tega si pozneje ni mogel odpustiti...

Ravnatelj Göry ga je za obe roki potegnil k bližnjemu naslanjaču, ga potisnil vanj ter ga obsul s ploho vprašanj:

„Kako je pri vas? — Slabo! — Seveda! Škoda za podjetje! Razumem, da je delavstvo nezadovoljno! Mi smo se kljub vsemu — vendarle razumeli. Zrasli smo v eno, podjetje in delavstvo — čeprav smo bili politično različnega mišljenja! Vladal je nekak domač duh! — Kaj? ...“

Ne da bi čakal odgovora, je vpraševal: kdo zdaj vodi podjetje, — ali gre martinarna — kako je s tem, z onim mojstrom, uradnikom, koga so čuži zaprli... Videlo se mu je, kako ga boli, da je moral zapustiti podjetje.

Potem je vstal, koj za njim se je dvignil tudi Klemen Rožej. Šperdin, ki je kot sveča vzravnal molče stal ob strani, je rekel:

„Zdaj bo vstopil v Volkswehr.

Menda pridejo za njim še desetine drugih.“

„Da? To je krasno! Mladina je torej vsa naša? Človek se mora navdušiti. Dragi Rožej, prav ste napravili, vi ste dali drugim zgled. Ni nas varalo upanje! Zdaj je samo eno važno: da osvobodimo domovino! In osvobodili jo bomo — če se strnemo, ki ljubimo našo koroško domovino, ki ne dovolimo, da postane plen Srbov. Ko gre za to, ni več strank med nami, vsi smo bratje enega duha, ene želje...“

Rožej se je pri tej zlobudravosti malone začel obračati želodec in silil je proti izhodu.

Ravnatelj Göry mu je pred vratil še enkrat segel v roko:

„Mi se bomo še videli, kaj ne?“ Obrujen k Šperdinu pa je rekel: „Begunom pa je potreben počitek, zato mu dajte denarja!“

Komaj so se dobro zaprla vrata za njima, se je Rožej skoraj srdito obrnil k Šperdinu:

„Kaj pa ta tukaj dela?“ „Pst, pst!“ ga je ta miril. „Razumeli moraš — pri obrambi proti Srbom sodelujemo vsi brez razlike.“

„Toda tega ne more pri nas nihče trpeti — noben delavec!“

„Dobro, dobro! To so druge stvari, to je preteklost. Ta pa ima veliko besedo, on je član vodstva Heimatschutza in je v njem naš zastopnik...“

Rožej je odpor zalil dušo do vrha, da je skoraj užaljen obmolknil. Tih je sledil Šperdinu. Brez opombe in ravnodušno je sprejel denar

ter z grenkim srcem zapustil prostoro, kamor je bil še pred nekaj urami vstopil poln navdušenja in svetniškega zaupanja.

Rožej je težko čakal večera; že uro prej je odšel in dogovorjeno gostilno v Št. Rupert, povečerjal in čakal. Ladinik Bertl in Požarnik Kristl sta bila točna.

Takoj sta opazila, da je nezadovoljen.

„Kaj te je pa vščipnilo?“ sta ga dvoumno pobarala.

„Nič!“ je kratko odbil Klemen Rožej.

Tovariša sta hlastno večerjala, videlo se jima je, da sta potrebna.

„Si katerega domačega videl?“

„Dobrovčevo Mino sem srečal!“

„Mino! — Tu se lahko pritisneš!“

Rožej ni hotel govoriti o tem; vse popoldne je glodala v njem misel na ravnatelja Göryja. Zdaj bi bil rad dal duška svojim občutkom, toda beseda mu ni mogla iz ust, kot bi se sramoval začeti o tem.

Tedaj sta mu tovariša sama prišla nasproti.

„Ali si videl starega? ...“

Fužinarji so splošno tako imenovali ravnatelja Göryja.

Rožej je zabodel svoje oči v tovariša ter po kratkem molku dejal:

„Kaj pa tale dela tukaj?“

Onadva sta se zahehetala:

„Ti ne veš, bratec — ta ima veliko reč zraven...“

„Kako sme biti zraven? Ko bi prišel nazaj na Ravne, bi mu naši podkurili...“

Kako z majhnimi stroški napravimo pomožno toplo gredo

Topla greda (Mistbeet) je v urejenem kmečkem gospodinjstvu, predvsem pa tam, kjer pridelujemo povrtnine za prodajo na trgu, velikega pomena. Kdor prvi prinese solato, kumarce, paradižnike, kole-rabe itd. na trg, tisti napravi naj-boljši izkupiček.

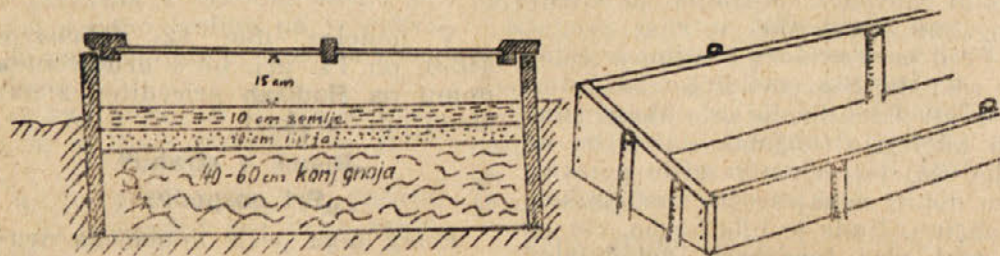
Pa tudi v domačem gospodinjstvu je zelo prijetno, če imamo že v zgodnjem poletju solato, kumarce, paradižnike in drugo zelenjavo. Če smo pri zasveti semenja povrtnin spomladi prisiljeni čakati na ugodno vreme, potem nikdar ne bomo imeli zgodnje zelenjave. Tukaj nam je v pomoč topla greda, ker v njej vzgojimo sadike že v času, ko jih na prostem vrtu še ne moremo sejati, da potem, ko je vreme prikladno, ni treba šele sejati semenja, temveč že lahko sadimo razvite sadike.

Ureditev prave, tople grede je v danih razmerah seveda draga zadeva. Da pa kljub temu sadik ne bomo kupovali pri vrtnarjih v mestu

in se pri tem še jezili, ker nismo dobili zaželjenih sadik, si hočemo pomagati sami.

Pomožno toplo gredo uredimo lahko bolj enostavno, kot si morda mislimo. Glavno vprašanje pri tem so potrebna okna, ki nas zaradi draginje stekla precej stanejo. Teh posebnih oken pa ne potrebujemo, kajti v tistem času, ko toplo gredo zasejemo, že brez nadaljnega lahko pogrešamo naša zimska okna v stanovanju in z njimi pokrijemo toplo gredo. Torej potrebujemo samo nekaj kolov in primernih desk. Vsak navaden gospodar lahko napravi toplo gredo.

Širino tople grede vzamemo po dolžini oken, dolžino grede pa po številu oken, ki jih imamo na razpolago. Za okvir tople grede vzamemo močnejše deske (2 do 2,5 cm) in jih zbijemo skupaj. Ker morajo pa zaradi boljšega obsončenja ležati okna nekoliko pošev, moramo severno steno napraviti nekoliko višjo kot južno stran (glej skica!).

V primernem kraju, ki je v zavetju in odprt proti soncu, (najboljši ob kaki steni) izkopljemo potrebno globoko jamo, v katero pogreznemo okvir in ga pribijemo ob primerne

OBJAVA

Ožji Pokrajinski odbor Slovenske kmečke zveze razglša na podlagi sklepa seje z dne 28. januarja 1950 vse štambiljke na ime „Kmečka zveza za Slovensko Koroško“ za neveljavne. Od 29. januarja so veljavne edinole štambiljke z novim imenom organizacije: „Slovenska kmečka zveza“.

Slovenska kmečka zveza
Sekretariat

kole. Nato denemo v jamo 40 — 60 cm debelo slamnatega konjskega gnoja (goveji gnoj ni prikladen), ga nekoliko z vilami prillačimo in pokrijemo s približno 10 cm debelo plastjo listja. Po štirih do petih dneh, ko se je gnoj že ogrel, odstranimo listje in gnoj temeljito pollačimo nakar nanosimo v gredo 10 cm debelo dobre presejane vrtno zemljo, pomešane s sprnelim konjskim gnojem. Po treh dneh v toplo gredo že lahko sejemo. Zgornja plast zemlje naj od oken ne bo oddaljena več, kot pa 15 cm, kajti čim bližje stekla so rastline, tem bolje je zanje.

Ker v tople grede sejemo šele v drugi polovici marca, je še dovolj časa, da si vsak lahko napravi in uredi pomožno toplo gredo.

Dobrohotnež.

Besede mičejo, zgledi pa vlečejo

(Nadaljevanje)

Rž „Šleglarca“ in „Koroška polžlahnjena“ sta se v naših krajih takrat udomačili in še dosedaj obdržali vodilni mesti. Tudi „Melkarco“ so nekateri naročili, ki se je pri prvi setvi sicer obnesla, vendar se je vsled pomanjkanja originalnega semenja kmalu izrodila in se sedaj ne seje več.

Velik napredek je bila tudi izvedba prašenja ozimnega žita. Občina je naročila večje množine Fuzariol-a in vsak, ki je dobil semensko žito — to so pa bili takorekoč vsi občani — je tudi poceni dobil Fuzariol. Ker smo vsi ozimne prašili in ker smo pustili v več krajih majhen del posevka neoprašenega, smo spomladi mogli videti v oči bodeč razložek med prašenim in neprašenim posevkom. Na ta način se je prašenje v naši okolici na mah udomačilo in sicer že v času, ko prašenje niti v naprednejših krajih Avstrije še ni bilo udomačeno.

Nekaj let pozneje so bile razpisane podpore za gnojnične jame, gnojlišča in za cementiranje hlevskega tlaka. Ker sem bil ravno podpredsednik „Gauverein-a“, sem šel do vsakega kmeta in ga bodril, naj se posluži te priložnosti. Delal sem prošnjjo za one, ki sem jih uspel prepričati o gospodarski važnosti gnojničnih jam in, če se ne motim, je bilo 16 kmetov, ki so si napravili tedaj gnojnične jame. Pozneje je bil vsak tega koraka vesel. Sedaj ima že večina naših kmetov gnojnične jame in smo v tem pogledu torej daleč pred deželnim povprečkom, ko menda ima samo 20 odstotkov vseh kmetov gnojnične jame.

Okoli leta 1936 je kmečka zbornica razpisala podpore za betoniranje sadnih kleti, v katerih je prostora za cel vagon sadja. 8 kmetov se je v naši okolici odločilo za zidavo teh kleti. Takrat je bila odločitev posebno težka. Naš kmet je bil v najhujši gospodarski krizi in leto poprej je bila še slaba letina, da je deloma primanjkovalo kruha. Prav tako niso zadostovale domače moči za delo. Vendar vagon cementa je vlek. Ker je pri nas v splošnem dosti dobrega peska in kamenja, nobeden ni porabil vsega cementa in preostalo ga je še za druge potrebe.

Vsa leta so bile za našo okolico velika ovira slabe poti, ki so nas povezovala z glavno cesto, s postajo

in med vasmi. V letih od 34 — 35 smo se oprijeli tega velikega dela in začeli voziti gramoz ter urejalevi pota, ki bodo dostopna tudi za motorna vozila. To delo je zahtevalo mnogo truda, kajti nekateri kmetje so morali zvoziti tudi po 140 kub. m gramoz. Čeprav je bilo delo težko in so nekateri pri tem silno godrnjali, smo naših potov sedaj vsi veselili, ko lahko na vse strani vozimo brez večjih težkoč.

Leta 1936 smo uvedli pri občini tudi obvezno škropljenje proti češpljevemu kaparju. Bilo je tako-le: Češpljev kapar se je pričel pri namočno širiti in je obstojala nevarnost, da bo v celotni okolici v nekaj letih uničil vsa češpljeva drevesa. Ob neki priložnosti je Šturm v Mokrijah opozoril orožnika na češpljevega kaparja, mu pokazal napadeno drevo ter mu dal vejico drevesa seboj z naročilom, naj ga pošlje na okrajno glavarstvo v Velikovec, ki naj zaukaže obvezno škropljenje češpljevih dreves. Preko občine sem čez nekaj časa dobil navodilo, da pregledam češplje in doženem, ali je pogin češpelj posledica pozebe ali pa češpljevega kaparja. Na moje poročilo je potem prišel od okrajnega glavarstva ukaz, da moramo češplje škropiti. Na moj predlog smo iz občinske blagajne kupili Neodendrin ter najeli dva brezposelna delavca, jih instruirali, da sta začela po vrsti škropiti češplje v vsej okolici. Uspeh je bil sijajen. Drevesca so se pomladila in pričela spet roditi. Ker se pa v vojnih letih načrtno škropljenje ni več izvajalo in so nekateri škropljenje sami od sebe opustili, se je češpljev kapar spet močno razmnožil.

(Dalje)

Čas za izpolnjevanje pol za oceno gozda je podaljšan

Rok za vrnitev izpotnjenih vprašalnih pol za oceno gozda (o čemer smo pisali v našem listu št. 7 z dne 28. 1. 1950) je po odloku finančnega ministrstva podaljšan za kmete pod 100 ha gozdne površine do 31. marca 1950.

Ponovno opozarjamo na naš tozadevni članek in opominjamo vse kmete, da izpolnjevanja teh vprašalnih pol ne vzamejo na lahke rame, ker gre za poznejše obdavčenje gozda, toraj za večletno breme.

Slovenska kmečka zveza

„Saj bi mu bilo tudi tukaj treba dati patrono v tisto njegovo zadnico!“ je rekel Ladinik Bertl.

Požarnik Kristl je škodoželjno pristavil:

„Tako široko ne hodi več, kakor je hodil na Ravnah. Ali si opazil, da ga je pol manj v hlačah? — Menda mu je nekaj časa šlo zelo žaltavo! Strah stisne človeka...“

„Ali kako to?“ je Rožej skoraj zakričal.

„Kako to? Ti misliš, da je pri nas vse tako, kakor bi moralo biti! Še davno ne! Zdaj je vse v enem kotlu gospod in berač, kapitalist in delavec, črni in rdečkarji, ker gre za ogroženo domovino... Tudi stranka nam neprestano trobi na ušesa, da je zdaj to važno, da moramo naše razredne interese podrediti skupnim interesom domovine. Šele kadar bo domovina varna, bomo uredili tudi naše pravice. Zdaj gre za domovino — moj dragi!...“

Požarnik je govoril ironično. Potem je Ladinik nadaljeval:

„Zdi se, da bomo pomnili to domovino! Vrag si ga vedi... Balkan. In če bi mi kdo prišel z monarhijo, bi mi ravno prav prišel. Toda da smo se vmešali v to godljo tudi mi, z našo stranko — to se mi ne zdi prav. Dobro — ampak vse mora imeti svoje meje. — Zdi se mi, da so nas naši voditelji nekam zapeljali...“

„Kaj pa pravijo delavci?“

„Kaj? Nič ne pravijo, temveč poslušajo in mislijo: stranka že ve, kaj dela! Nekateri pa glasno kritizirajo in pravijo: kaj nas brigajo Srbi in Slovenci; če hočejo biti vindičarji sami zase, naj bodo, to je njihova stvar. Najbolje bi bilo za nas kakor tudi za Slovence, da bi se ubogo ljudstvo združilo in napravilo red, tukaj in tam!“

Rožej se je sklonil nad mizo, ker ga je to, kar je slišal, zabolelo pri srcu. Nekje globoko so te besede našle prijeten odmev, toda cela kopa čustev se je dvignila proti njemu, zato je začel ugovarjati:

„Dobro, kar praviš, naj bo tako prav! Ali kakšne bi bile posledice? Srbi bi zasedli vse te kraje, zavlada bi zopet nazadnjaštvo, vojaška sila — republike bi ne bilo, vse pridobitve delavstva bi bile mahoma izgubljene. Zato je le treba nekaj ukreniti.“

„Saj tudi midva nič ne praviva. Kadar velja braniti naše pravice, sva tudi midva na mestu. Ali vseeno trdiva, da smo zašli v godljo, v pravo godljo s to domovino...“

„Če bi živela doli pri nas, bi drugače govorila. Vsi delavci smo že siti tega nasilja in vsi si želimo republiko, kjer bi vladala pravica in svoboda. Tukaj je lahko brusiti jezike...“ Ladinik Bertl ga je skoraj pomilovalno zavrnil:

„Ne govori neumnosti. Vsi socialni demokrati smo za republiko!“

Toda stvar ni v tem! Ali misliš, da temu ravnateljskemu zehntarju Görrju ni žal, da je zdaj namesto na Ravnah tu pri nas? Pa še kako mu je žal! — Ali ne misliš, da ne bi šel takoj nazaj, če bi mu čuši dovolili? Takoj bi šel in pozabil bi na vse tiste besede o domovini, katere ti je danes ob sprejemu pel. Samo, da bi spet mogel zajahati konja! Bil bi takoj spet patriot! — Toda čuši so toliko pametni, da ga nočejo...“

Rožej se je zamislil, potem pa je kratko rekel:

„Torej smo osli vsi tisti, ki nosimo semkaj kožo na prodaj. Bolje bi bilo, da ostanemo tam...“

Ušel mu je skoraj bridek nasmeh.

Požarnik in Ladinik sta ga začela bodriti: če je prišel, je prav storil, ker ima delavstvo tukaj le več pravice, kot pa v Jugoslaviji. Ali vedeti je treba, da se je stvar šele začela, da lahko nastanejo še velike homatije in konca nihče ne vidi... Delavstvo mora biti budno, da ga ne bodo ogoljufali za zaupanje. Naposled sta mu predložila, naj gre z njima na shod socialno demokratske stranke.

„Potrebno je to, da boš videl in slišal, kako gredo te reči pri nas!“

Rožej je z veseljem sprejel ta predlog.

Vsi trije so odšli proti Lasnigu pri železniški rampi, kjer je bil shod. Noč je bila mrzla, brez zvezd, dasi so oblaki bili visoko pod ne-

bom, črna, turobna praznina se je raztegovala med njimi in med mestom. Po predmestju je bilo tiho, celo na bližnjem kolodvoru ni bilo slišati nobenega glasu, edini odmev je bil tam nekje pod Križno goro škripajoči tramvaj. Rdeče luči po cestah so slabotno brlele.

Pri Lasnigu je bila dvorana že tako nabita, da so se komaj zrinili vanjo. Tudi vsi prostori okrog dvorane, hodniki, postranske sobe, so bili nabiti. Takega zborovanja Rožej še ni videl in srce se mu je širilo ob razpoloženju, ki je vladalo tukaj.

Dvorana je bila vsa pregrnjena z rdečimi zastavami, trakovi, lampijoni. Po stenah so bili nalepljeni lepaki z revolucionarnimi alegorijami in gesli. Rožej je posebno živo zadel velik lepak, ki je kazal del avstrijskega ozemlja ter severni del Jugoslavije. Avstrijsko ozemlje je bilo krvavordeče, a jugoslovansko črno. Iz tega črnega polja se je stegovala črna, grabežljiva roka po koroški deželi. Napis pod sliko se je glasil:

„Freie Heimat — Freies Volk!“

Shod je odprl voditelj šentruperškega delavstva Sablatnig in dal besedo voditelju koroške socialne demokracije Grögerju Florijanu.

„Ta govori dobro, toda oslarije!“ je pošepnil Požarnik Kristl Rožēju na uho.

(Dalje)